

Megpróbáltuk azután deszkákon, a napon érlelni, de a zamat egészen elmaradt, és a kényszeres pirosság is csak fakó maradt a rendeshez képest.

Igy állván ezek a szomorú dolgok, az a kérdés, vajjon lehet-e a baj ellen sikerrel védekezni? *Szerencsére, lehet!* Európában természetesen még nem történt kísérlet, mert hiszen kivülem senki sem tudott a bajról és én is akkor jöttem rá, mikor az infekció már megesett. De az északamerikai Egyesült-Államokban, hol ez az új burgonyavész már több év óta nagy bajokat okoz, kitapasztalták, hogy az úgynevezett *bordeauxi-keverék*, mely *rézgálicz- és mészoldat* egyenlő mennyiségű keverékéből áll,* a szőlő permetezésére használt permetezőgépekkel (vagy akár kemény czirokseprű-

* 100 liter vízre 3 kg. rézgáliczot veszünk. Előbb a rézgáliczot kisebb mennyiségű vízben feloldjuk, másrészt friss égetett meszet oltunk, és mikor az utóbbi kihűlt, összekeverjük. A mészből ugyanannyit vehetünk, mint a rézgáliczból.

vel is) a levelekre permetezve, ezeket az infekciótól megvédi. Ugyanígy lehet természetesen a paradicsommalpalántákat is kezelni.

Az első permetezésnek — a baj korai szereplésére való tekintettel — *okvetellenül már májusban kell megtörténnie*, és azután valószínűleg nálunk is még kétszer ismételtetni; különösen nagyobb záporok után.

Nem kételkedem, hogy a *rézgálicz* és *kristályos szóda* keverékének* is meglesz a hatása, épen úgy, mint a szőlő megvédését is sikerrel lehet vele végezni, noha valamivel gyengébb a hatása, mint a rézgálicz-mészoldat-keveréké.

Kötelességemnek tartottam ezeket rögtön közölni, hogy tagtársaink közül az érdekeltek már a folyó tavasszal tudják magukat mihez tartani.

SAJÓ KÁROLY.

* Szintén olyanformán készül, mint az előbbi, csakhogy 1 kg. rézgáliczra mész helyett 1 $\frac{1}{4}$ kg. szódat veszünk.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Néhány mesés fűvünkről (lakatfű és lakatrózsa, szerencsefű és szerencsedió). Szvórényi József »A közmondások és példabeszédek szelleme és vegyes elemeiről« című értekezésében,* a 244. lapon említi »a szerencsefű, lakatfű vagy vérfű« nevet, »melly a zárt fölnyitja«, de róla többet nem szól. Ugyanily röviden citálja Ipolyi Arnold »Magyar Mythológiá«-ja is az 580. lapon. De Ipolyi a 252. lapon

* Magyar Akadémiai Értesítő 1847-ről 239—257. l. Újra átdolgozva és nagyon kibővíve megjelent az egrí cisterci rend kath. főgimnáziumának értesítőjében 1888/89-ben, 3—61. l.

a bűvös növények között említi a vasfüvet, mely a székely meg az oláh tenyérébe bevágva, kinyit minden zárt, még ha 100 mérföldre volna is. Többet erről a csodálatos fűről itt sem olvashatunk.

A *vasfű* nálunk a *Verbena officinalis* L., közönséges uborkasavanyító fű neve, melyet azonban a német is Eisenkrautnak nevez, még pedig, mint Leunis mondja,* az orvosi és bűvös fűnek költött erős hatásáról. Boszorkánykodtak vele; lövés és vágás ellen oltalmazna. A vasfű tehát a németből szakadt ránk,

* Veszelzki azt mondja, azért, mert »a vasat megkeményíti«.

de az oláh és székely mondája onnan ered-e, ahhoz kétség fér; inkább eredeti.

A népies mondák, mesék, legendák stb. t. i. ivadékról ivadéokra, századokon keresztül átszállanak. Az utód változatlanul megőrzi, s ép természetes eszével szóról szóra emlékezetbe tudja tartani, s az új ivadék századok után, akár-mikor másíthatatlanul tudja elmondani. Azonban a mese természetes tárgya, itt a bűvösbajos növény, változhatik, más is lehet. Az öreg talán nem találja meg, a fiatal talán eltéveszti az eredeti varázs-füvet; más füvet vesz vagy mutat helyette. Így a lakatfű meséje is fenmaradt, de hogy mi ez a fű eredetileg, csakugyan a vasfű-e, benne, szógyűjtésbeli tapasztalatom után, méltán kételkedem. Megvan a monda, lefordították az Eisenkraut-ot *vasfű*-re, meghallotta a nép és ráruházta az ismert lakatnyitó vagy zártörő sajátját. Hogy így lehet, abból is gyaníthatni, mert a *Verbena officinalis*, úgy látszik, bevándorolt kóbor növény. A fű nevééről könnyű volt a hatásra, a vas felnyitására meg a vasszerszám le-hullására következtetni. Ha az Eisenkraut meg a lakatfű mégis ugyanaz lenne, akkor a fordítók *vasfű* helyett helyesebben választhatták volna a *lakatfű* nevet.*

Boldogult anyámnak szintén volt tudomása a zárnyitó fűről, de ez nem a vasfű volt, mert ezzel, ezen a nevéen, uborkát ő is savanyított. Tőle én sok növénynek magyar népies nevét tanultam meg. Midőn deák koromban észre-vette, mennyire szeretek a növényekkel foglalkozni, sokat beszélt a »minden zárt

* A Magyar Nyelvtörténeti szótár 1031. lapja szerint a vasfüvet legelőször Pápai Pariz Ferenc szótárának Bodféle bővített kiadása közli 1767-ben: Az előbbi vagy akkori magyar botanikusok a *Verbena*-t szaporafűnek nevezik (oláhuul szpóris).

feltörő és vérrel harmatozó fűről«. Ez a mi vidékünkön (Ipoly-Litkén) akkorában nem nőtt, hanem anyám régi ismerőseit és rokonait kérte, hogy küldjék el neki a felvidékről ezt a csodálatos füvet, mely előtt az ajtó zárja kinyílik, az ajtóról a sarkvas, sőt a kocsirol valamennyi vasszerszám, a zsebben a kés vasa is lehull. Veszedelmes fűnek kellett tehát lenni és nem jó lett volna vele utazó kocsi felé közeledni. Különben akkorában (1863) volt ott egyszerűbb, mezőre való vagy szénahordó kocsi, a melyen alig volt valami vasszerszám.

Hasonló formát jegyzett fel Melius Juhász Péter Herbáriumának 109. l. az ezerjófűről (Diptamus): »Az tágokba lőt Nyilakat kivonsza, ha felyül reá kötöd e füvet, Vasat, golyóbist kivonszon a testből. Virgilius mongya, hogy még a Baromból is, Lóból kivonsza a vasat, golyóbist, ha reá kötik. Virg. Aeneid. 12.« V. ö. Leunis II. 358. l. Valóban hatalmas-erejű fű!

Az én fiatal lelkemben lángolt a vágy, hogy amazzal az ördögös füvel megismerkedhessem. Végre anyámnak küldöttek belőle s ez a *Chelidonium maius* L. volt.

Mínthogy ez az ördögös fű, anyám szava szerint is, vérrel szokott harmatozni, bizonyos, hogy a *Chelidonium maius*-nak kellett lenni, melynek részeiből, ha megszakítjuk, narancsszínű tej szivárog, a mit a nép képzelődése vérrel harmatozásnak módosított.

Vérfű-je van különben Tompa Mihály-nak is. Ez is zárat nyit és a harmatja vér,* tehát kétségtelenül szintén a *Chelidonium maius*.

A vérrel harmatozó fű az én hal-

* Virágregék 1854. 104. és 214. l.: »Mert a gyilkos vérfűvé változott, Teremve bűneért vérharmatot«.

(A fehér liliom mennyegzője.)

lomásomból került az irodalomba.* Ellenben Csapó József »Új füves és virágos magyar kert«-jének 91. l. meg az első mutató tábláján, *veresüllő-fű*, *veresüllő-fű* és *vérehulló-fű* is olvasható a fecskefű vagyis *Chelidonium* (cinadonia) nevei között. Ezt a nevet azután a magyar botanikák gyakrabban idézik, de boszorkányos vagy ördögös hatásáról semmit sem szólnak.

A magyar mesékben általában gyakori, hogy a rejtett kincshez valamely fű segítségével juthatni. Így pl. a nép meséje szerint a Mátrának Ágasvárában vagyis a Pásztó és Kis-Terence között emelkedő csúcs belsejében tömérdék kincs van, de csak a *szentjakabfű*-vel juthatni hozzá. Ez a fű pedig mondásuk szerint nagyon ritka és nem akárci ismeri fel. Erről a meséről írta Fáy a Hasznosi kincskeresők regéjét, mert a szőlőtermő Hasznos falu is az Ágasvár közelében van. Minthogy pedig a *szentjakabfű* nagyon ritka és az igazít ritka halandó ismeri vagy találja meg, természetes, hogy Ágasvár rejtett kincséhez is csak a szerencse fia, ritka boldog juthat. *Szentjakabfüve*** a *Senecio Jacobaea* L.; *szentjakabvirága* a hasonló, vetésbeli aranyvirág (*Chrysanthemum segetum*), s nekem az említett környéken *szentjakabfű* néven a *Pulicaria vulgaris*-t mutatták, a mely szintén a *Senecio* rokonságából való, vagyis sugaras fészkes, de a *Senecio Jacobaea*-hoz kevésbé hasonló. Lehet, a Mátra vidékén járatos Szvorényi többet is tudott róla, de magával a sírba vitte. Tény, hogy 1847-iki értekezésének újabb átdolgozásában sem terjeszkedik ki sem a lakatfű, sem a *szentjakabfű* mondájára.

A *lakatrózsa* nem ilyen mesés vagy

* Thomé, A növényország tankönyve, I. (1872.) kiad. 6. l.

** Diószegi, Orvosi Fűvészkönyv, 389. l.

ördögös fű, hanem gyönyörű szép virágnak, a kínai eredetű *Dicentra*, *Diclytra* vagy *Diclytra spectabilis* L.-nek népies neve Vésztön. Virágfürtje valóban olyan, mintha apró szép piros lakatkákból lenne összeaggatva. Egy-egy virága mintegy szívalakú s mint kis lakat csüng a virág fürtjében. Ez a név nem régi, mert a *Dicentra spectabilis* csak mintegy 1848 óta terjed a díszkertekben.* Német neve nyomán *szűzek szíve*, *égő* vagy *csüngőszív*, *Jézus szíve* vagy *szívimbó* a neve.

Hogy a *lakatrózsa* név az Alföldön általánosabban ismeretes-e vagy nem, meg nem mondhatom. Lehet, csak szűk körben ismeretes. Keletkezését úgy képelem, hogy a mint az anya kedves gyermekének valami kedves nevet gondol ki, a mely tehát csak az ő kedves szava, így gondolhat ki a szerelmes eladó is kedves, kerti, mint a *lakatrózsa* is, más földszébeli virágjának valamely szép nevet, a melyet nem sok ember hall vagy terjeszt, könnyen feledésbe is mehet. De elterjedhet általánosan is, a mint a *lakatrózsa* meg is érdemli.

A Szvorényi közölte** *szerencsefü*, melynek birtokával boldogulunk, úgy hiszem, nem valóságos meghatározott növényre vonatkozik, hanem képletesen kell érteni, mint a *tűrőmfüvel**** vagy a *szerencsekövet*, a mely minden embernek van. A *szerencsefü* név a »*szerencsefüre talált*« azaz jól folynak dolgai mondásból ismeretes, nagyobb jó nála *szerencsecsillag* vagy *szerencse-csillagzat*«. De

* Leunis, Synopsis der Pflanzenkunde. II. 455. l. (Jungfernherz, flammendes oder hängendes Herz.)

** A magyar nép eszejárása és eszmeköre, közmondásaiban és egyéb elméműveiben előtüntetve. Egri kath. főgymn. Értesítője 1888/89. 19. l.

*** Fogfájósnak szokták pl. mondani, hogy tegyen rá *tűrőmfüvet*.

Szvorényi i. h. 19. l. szerint a *lakatfű* meg a *szerencsefű* más, nem egy, mint a hogy Ipolyi összefoglalta. Ha azonban a szerencsefű nem határozott növényre vonatkozik, érthetünk rajta más jóra vagy haszonra vezető fűvet, akár a lakatfűvet is. Szerencsefűve továbbá a magyarnak a négyágú lóhere, s nekem Sárvár környékén a *Staphylea pinnatá-t szerencse-dió*-nak mondták. Felfúvódott gyümölcsében néhány szem mogyorója van (ezért *hólyagmogoró*) rejtve, hihetőleg tréfálódzni, játszani vagy jósolni szokás e rejtett diócskákkal.

DR. BORBÁS VINCZE.

A leveli béka mint időjós. Hogy a leveli béka az időjárást megjósolja, igen elterjedt hit a népnél, azért Lendenfeld czernoviczi tanár az utóbbi években erre vonatkozólag körülményes kísérleteket tett, hogy ilyen módon kiüntesse, vajjon a fogságban tartott leveli békáknak a létrákon való fel- és leszállása és az időjárás változása között van-e valami kapcsolat.

E végből üvegházikóban 10 leveli békát zárt el és melléljök több 10 lépésös hágcst helyezett s az így elrendezett békabarométeren naponként 3—5 leolvasást tett, följegyezvén minden alkalommal hány béka ült az első, második s a többi fokon. Ha az egyes fokon talált békák számát a fok magassági számával megszorozta, a számoknak bizonyos sorát kapta, melynek tagjai 0 — és 100 között változtak. Ily módon minden napra vonatkozólag bizonyos görbéket állapított meg s azokat a czernoviczi meteorológiai állomáson tapasztalt légnyomás, nedvességi és esőgörbékkel összehasonlította. Az eredmények egyenesen tagadók voltak arra nézve, hogy a békák fel- és leszállása és az időjárás között valami kapcsolat legyen megállapítható. De mert a kísérlethez alkalmazott békák zárt he-

lyen voltak, a mi a kísérletre esetleg zavarólag hathatott, azért Lendenfeld eme kísérletét 1894. év nyarán a szabadban ismételte és arról a »Zoologischer Anzeiger«-ben számolt be.

E célra drótháló-kalitkát alkalmazott, melynek alaphossza 1 m., magassága 2 m. volt. E kalitkának az a jó oldala volt az üvegház fölött, hogy egyrészt a levegő, másrészt a rovarok szabadon közlekedtek benne. A hálózatba 20 db. egyforma felosztású 10—10 fokos hágcst helyezett. Az ily módon berendezett és 15—25 leveli békával benépesített kalitkát a szabadban pázsitos helyre helyezte.

A leolvasást július 15-ikétől augusztus 31-ikéig naponként reggeli 6 órától esti 10-ig 2—2 óránként végezte.

A leolvasásból kapott görbéknek a meteorológiai görbékkel való összehasonlítása semmi kétséget sem hagyott arra nézve, hogy a békák felszállása a szép idővel és magas légnyomással, leszállásuk pedig a levegő dús páratartalmával és esővel semmiféle kapcsolatban sem áll. A 48 napra terjedő időszakban 19 esős nap volt s ezeken a békák állását mutató görbe 12 esetben a középértéken felül és 9-szer azon alul volt. A légnyomás görbével a békák állását feltüntető görbe megegyezett 26 esetben, ellenmondásban volt 22 esetben. A megfigyelési időszakra eső legalacsonyabb légnyomású két nap közül az egyik a békák magasan, a másikon alant ültek. A hygrometrikus görbékkel megegyezett a békák állását feltüntető görbe 22 napon, ellenkezett 26 napon.

A keresett kapcsolatra mindezekből csak tagadó válasz következik.

Ha mindezek után a leveli békának fel- és leszállása és az időjárás között semmi kapcsolat sem volt megállapítható, kétségtelen megegyezés mutatkozott a nap szakaival olyformán, hogy a

békák esténként általában feljebb, reggelenként lejjebb tartózkodtak.

Ez az egyedül pozitív eredmény azt tanúsítja, hogy a leveli békák inkább óramutatóul, mint barometerül szolgálhatnak, mert e békabarométer reggeli 4 órától délutáni 5 óráig rendszerint mélyen, esti 6 órától reggeli 8 óráig magasan állt. A békáknak esténként tapasztalt magasabb állását egyesek abból magyarázzák, hogy a magasabb fekvésű ágakon biztosabb éjjeli szállást keresnek, Lendenfeld pedig abból magyarázza, hogy esténként a békáknak eledelel szolgáló rovarok magasabbra emelkednek. (Prometheus nyomán)

BÓBITA ENDRE.

Házi elektrotechnikai berendezéseinkről. Kellemetlen oldaluk e berendezéseknek, hogy az áramfejlesztő telepet időközönként meg kell vizsgálni s elfogyott részeit, minők a cizink és a folyadék, újakkal kiváltani. Készítenek újabban úgynevezett száraz elemeket is, melyek azonban az eddig használatosaktól csak annyiban különböznek, hogy minden felől zárva, a nélkülözhetetlen

sóoldat pedig fűrészpörban, celluloseban vagy más porusus anyagban van felszíva, mely nedves gyúrható anyag s a régibb elemek folyadékának helyét kitölti. Az ilyen száraz elemet minden előkészület nélkül a vezetékbe bekapcsolhatjuk s addig használhatjuk, míg teljesen ki nem merül. Újra való helyreállítás a alig érdemes.

A sóoldatos elemeknél is, minő többek között az általánosan elterjedt Leclanché-féle elem, megakadályozhatjuk az elpárolgást, ha az oldatot tartalmazó edényt befödjük; vagy még jobb, ha a folyadék felszínére 1—2 cm. magas paraffinolaj-réteget öntünk, a mely egyúttal a kiváló sónak a pohár szélén való lerakódását is meggátolja. A sókiválást úgy is megakadályozhatjuk, ha az edény szélét zsírral, paraffinnal vagy olajfestékkel bekenjük.

A paraffinolajat sikeresen használták akkumulátorokon is, s az a kellemetlen és fojtó szag, melyet az akkumulátorhelyiségekben érezünk, teljesen megszüntethető. (Bad. Gewerbezeitung).

V. F.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI MOZGALMAK A HAZÁBAN.

8. A M. Földtani Társulat 1896 februárius 5-ikén tartott közgyűlésén az elnök B ö c k h J á n o s megnyitójában különösen a társulatnak a lefolyt 1895. évben elhunyt két kiváló tagja kimagasló működéséről emlékezett meg. Ezek P é c h A n t a l min. tanácsos, selmeczbányai bányaigazgató és P o š e p n y F e r e n c z a p r i b r a m i bányász-akadémia volt tanára, azelőtt m. kir. bányageológus. Az elnök megemlékezett továbbá a lefolyt évben ülésező kongresszusokról, melyeken a társulat művelte tudományok is voltak képviselve, úgymint az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Vajda-Hunyadon tartott III. rendes évi közgyűlése; a Londonban ülésező VI. nemzetközi geográfiai kongresszus és a német geográfusok Brémában tartott gyűlése; megemlíti továbbá »Európa nemzetközi geológiai térképei«-nek 1895-ben megjelent első füzetét, melyből a

vallás- és közoktatásügyi, valamint a földművelésügyi m. kir. miniszterium bőkezűsége folytán 50 példány jutott kiválóbb hazai tanintézeteinkbe; a társulat által kiadott »Magyarország átnézetes geológiai térképéről« pedig azt jelentheti az elnök, hogy ez rövid idő múlva elhagyja a sajtót. Végül figyelmeztet az elnök azon magasztos ünnepre, melyre a folyó évben nemzetünk készül és megemlékezik e mellett azon kiható tevékenységéről, melyet hazánkban aránylag véve igen rövid idő alatt a geológiának és segédtudományainak művelésében kifejtettek. A jövőtől még többet várhatunk annál is inkább, mint hogy S e m s e i S e m s e y A n d o r bőkezűségéből a M. Kir. Földtani Intézet a legközelebbi időben remélheti, hogy saját állandó épületébe költözködhetik át.

Ezután Dr. S t a u b M ó r i c z első titkár előterjeszti évi jelentését 1895-ről;

továbbá a pénztári jelentést; a pénztárvizsgáló bizottság jelentését és az 1896. évre szóló költségvetést. A társulatnak 1895 végén 341 tagja volt; ezek közül 38 pártoló és örökítő, 272 pedig rendes tag; a bevételek 7895 frt 54 krt, a kiadások pedig 4255 frt 61 krt tettek; a bevételi többletből illeti a lefolyt évben adakozás útján befolyt és a költségek levonása után a 3441 frt 62 krt meghaladó Dr. Szabó József emlékalapot. A társulat vagyona 1895. év végén 18,757 frt 19 kr.

A Dr. Szabó József emlékalapot illetőleg a választmány a következőket ajánlotta a közgyűlésnek elfogadásra:

A Magyarhoni Földtani Társulat Szentmiklósi Szabó József dr. nevét viselő emlékalapot alapít és ennek gyarapításáról gondoskodik.

A Magyarhoni Földtani Társulat ezen alap kamatjainak egyik részéből Szentmiklósi Szabó József dr. nevét viselő érmet alapít, mellyel kiváló tanulmányokat tüntet ki.

A kamatok másik részével hazánk geológiai viszonyainak kutatására vonatkozó tanulmányokat kíván anyagilag segíyezni.

Mínt hogy a gyűjtések még folyamatban vannak s így az alap némi gyarapodása még remélhető, a választmány arra kéri a közgyűlést: bízna meg a választmányt, hogy a gyűjtések befejezése után az alap felhasználásának részleteire nézve tüzetes ügyrendet dolgozzon ki s a szerkesztendő alapító levéllel együtt a jövő 1897-ik évben tartandó közgyűlésen terjessze elő.

Végül Dr. Schmidt Sándor a társulat elhunyt tiszteleti tagjáról, James Devight Dana-ról mondott emlékbeszédet.

9. 1896 márczius 4-ikén tartott szakülésén a következő előadások kerültek napirendre:

1. P. Inkey Béla bemutatja »Mező-hegyes és környéke föld- és talajtani térképét«, megmagyarázván e vidék geológiai alakulását, talajminőségét és az egyes talajfajok keletkezését. A felvett terület 1086 km², nagyobbrészt kitűnő termőtalaj, mely nem egyéb, mint a diluviális lösztakarónak sokszorosan elárasztott, átmosott és sok szerves anyaggal megtelt feltalaja. Helyenként több homok keveredik az agyagba; ott tehát könnyebb, lazább talajt kell megkülönböztetni. A homok maga a diluviumnak idősebb tagja, kisebb-nagyobb mélységben mindenütt található az agyag alatt, de helyenként a

felszínre is kilép és homokos buczkás terület képez, nevezetesen egy hosszú ívalakú vonulatban Zimány-Újfalutól Orosházán át H.-M.-Vásárhelyig. Ennek a könnyű talajnak az ellentéte a nehéz szikes agyag, mely erekben és mélyebb lapályokban mutatkozik és erős összeállása, a víznek áthatatlansága és szikótartalma miatt művelésre nem oly alkalmas. A szikes talaj képződése a későbbi alluviális korszakba esik. Mezőhegyes körül különösen Battonyán, Tompán, Kopáncson, N.-Királyhegyesen, Sámsonon és a vásárhelyi határban vannak nagyobb szikes területek.

2. P. Inkey Béla a f. é. februárius 25-ikén délután 4 óra körül *Büsti községben* (Somogy vármegye) *lehullott barna hónak* üledékét mutatja be, mely, a mikroszkóp alatt megvizsgálva, ugyanazt az összetételt adja, mint a közönséges sárga föld legfinomabb pora, t. i. túlnyomólag szögletes kvarc-szemekből, igen finom csillámpikkelyekből és agyagpelyhecskékből áll. Ezekon kívül látható benne több színes ásványrészecske is, melyek közül a zöldesek leginkább amfibol- és epidot-töredékek; de vannak egészen ép, tiszta, szabályos kiképződésű kristályocskák is; végre nem csekély számmal fekete mágnesszemecskék, melyeknek a por sósavoldatában mutatkozó vasreakciót lehet tulajdonítani, a nélkül, hogy ez a jelenség akár meteorpor, akár vulkáni por természetére vallana, mert a finom magnetitpor állandó keverékrésze a mi földi talajainknak is. A porszemek átlagos nagysága nem haladja meg az 1 mm. huszadrészét, kivéve egyes csillámpikkelyeket, melyek viszont rendkívül vékonyak. A közönséges iszapolási módszerrel ily finomságú port kapunk, ha az iszapoló vízár sebessége másodpercenként legfeljebb 2 mm.-t tesz. Ily finomságú port a szél könnyen felragadhat és nagy távolságba és magasságba szállíthat. A februáriusi barna hóhullás tehát könnyen megmagyarázható, mínt hogy tudjuk, hogy a megelőző napokban az ország déli részeiben a talaj már nagyon száraz és poros volt; a hirtelen fölkerekedett szélvész, mely tudvalevőleg a deliblati homokpusztán roppant károkat okozott, a legfinomabb port felvitte azon magas légkörbe, hol akkor egy hideg ellenáramlat folytán hó képződött, mely a porral vegyülve lehullott. Gál Gyula tudósítása szerint a havazás tiszta fehér hóval kezdődött, de 4 óra tájt egy hamvas színű sötét felhő borult a vidékre és erős keleti szél mellett

barna vagy szürkés hó kezdett hullani, melyet nemsokára feketére festett hódará váltott föl; végre ismét egy kevés fehér hó esett. A deliblári vihar, Somogyban pedig a keleti széllel beálló havazás elég világosan tanúsítja, hogy hol kell a színes hó eredetét keresnünk, és maga a por összetétele semmikép sem igazolja a vulkáni kitérés, vagy akár a madridi meteorrobbanás hipotézisét.

3. Dr. Staub Móricz bemutatja a *Ctenis hungarica n. sp.*-t Dománról Krassó-Szörénymegyében. A liaszkor e növénye valamennyi eddig leírt *Ctenis*-fajt jóval túlhaladja méreteiben, a mennyiben e haraszt szárnyalt levelének hosszúsága legalább 2 m. lehetett. A levél állománya hártyanemű; a szelvények különös alakja is egyik ismerető jele.

10. A M. Tud. Akadémia III-ik osztályának 1896 márczius 16-ikán tartott ülésén

1. Mihalkovics Géza ismerteti az emlős állatok és az ember orrának és járulékos üregeinek fejlődésére vonatkozó vizsgálatait és eredményeit. Ez üreg az arc takarójából fejlődik behajlás és tömlőforma befűződés útján és minthogy e behajlás kettős, az embernek két orrürege van, épen úgy, mint két szeme és két füle; csakhogy ez orrüregek a közöttök levő választófal megkeskenyedése következtében igen közel jutnak egymáshoz. A két zacskó azután kihatad a szájüreg tetejére; akkor az orrmenetek egyszerű görbült csövek, a melyeknek belső nyílása elől van a koponya alapján. Az orrüregnek megnyílása csak később áll be a szájpadnak az orrüreg belső nyílása mögé való beiktatásával.

Az orrüreg falai eleinte hártásak, azután porczogó képződik körülé, végre csont lép a helyébe; egyes részei azonban megmaradnak porczogósoknak. Az orrüreg falain jelenlevő kiemelkedések hártásból keletkeznek, csak utóbb jut beléjük a porczogó. A csecsemők és fiatal gyermekek orrüregének formája eltér a felnőttektől, mert alsó része igen alacsony. Minthogy az teszi épen az orrüregnek levegő-bevezető részét, a nyálkahártya megdagadása csecsemőknél könnyen bétömheti s így ezekre a náthának sokkal komolyabb jelentősége van, mint a felnőttekre, mert az orrüregnek könnyen beálló eldugulása miatt a csecsemő szopáskor nem bír léleketet venni az orrán. Ennek következtében a szopást abban hagyja, a mire elsatnyúl, sőt gyakran elpusztul.

A külső orr csak az emberen formás kiemelkedés; a majmok lapos orra és az elefánt ormánya messze mögötte állanak eszthetikai tekintetben. Az emberi embriónak eleinte külső orra nincs, hanem csak két külső orrlika. A külső orr kiemelkedése csak a 4-ik embriói hónaptól indul meg. Eleinte tompa, alacsony dudor az arc közepén. A 6—7-ik hónaptól kezdve jobban kiemelkedik, de még az újszülött orra is alacsony, azaz pisze és kurta, orrlikái még rézsut állanak. Minél jobban eltér a külső orr ezen kezdetleges formától, annál tökéletesebb. A négerek alacsony, lapos orra nagy likaival, alantibb típus, mert közelebb áll az embriói állapothoz. E szerint legtökéletesebbek a görbe orrok, föltéve, hogy formájuk nem megy át a kampósság túlságos fokába. Azért az erősen görbült szemita orr kevésbbé tetszik, mint az ívezetesen görbült sasorr, a melyet már régóta a bátorság és előkelőség jelének tartottak. Minden nagy hadvezérnek görbe orra volt (Nagy Sándor, Julius Caesar, Napoleon). A női orr gyakran megmarad a fiatalabb kori állapotban.

2. Schuller Alajos »A Röntgenféle sugarak magyarázata« című telolvasásában kifejti, hogy a hosszrezgéseket nem tartja a magyarázatra alkalmasnak, hanem a közel légüres csövekben elektromos rázkódásokat tételez fel, melyek a távolhatás törvényei szerint a környező testekbe átlátnálódnak és a testek legkisebb részeiben elektromos rezgések keletkezésére adnak alkalmat. Ezen rezgések, a melyek nem mint olyanok terjednek szét a légüres csőből, hanem a hatás helyén keletkeznek, okozzák a fényhatást, illetőleg hatnak a fotografiai lemezre.

3. Lengyel Béla »Adatok a calcium chemiájához« címen előterjeszti a calcium előállítására és tulajdonságaira vonatkozó vizsgálatait. Nyilatkozta szerint senkinek sem volt annyi calciumfém a birtokában, mint neki. Bunsen és mások foglalkoztak e fém előállításával, de mindig csak kis mennyiségben, apró szemecskékben sikerült azt kapniok. Ő minden nehézség nélkül 6—15 grammos darabokban állítja elő. Be is mutatott egy ilyen nagyobb darab fémet, melyen a halavány sárgás-fehér szín és fény szépen látható. A calciumnak egy új vegyületét, a calciumhidrogént is fölfedezte, mely földhöz hasonló, alakatlan szürkés tömeg. Vízzel vetve, a vizet sokkal hevesebben bontja el, mint maga a calcium.

4. Konek Frigyes »*China-alkaloidok hidro-szármaszéka*« című dolgozatát bemutatta Illosvay Lajos. Koneknek sikerült előállítania a chinin, chinidin és cinchonidin tetra-hidro-nitrozo-nitrit szármaszékaikat. A chinin és chinidin ezen hidro-szármaszékaikról érdemes tudni, hogy a thalleiochin reakciót nem tanúsítják.

11. Az Erdélyi Múzeum-Egylet orvostermészettudományi szakosztálya 1896 márczius 20-ikán természettudományi szakülést tartott.

1. Dr. Martin Lajos »*A lebegő kerék alkalmazásáról*« tartott előadást. Az 1893. évi előadás alkalmával bemutatott volt egy lapátkerékmintát, mellyel kísérleteket tett volt és konstatálta, hogy lebegő kerékek nevezett szerkezetével a végrehajtott munka a gyorsaságok négyzetei szerint növekedik. Majdnem ugyanazon időben Wellner brünni tanár lépett fel Bécsben repülő gépével. Ez alkalmat nyújtott a napi sajtónak a kétféle kerékszerkezet kapcsolatba tenni egymással. A napi sajtó sürgetésére előadó a felvett irány felhagyásával a lapátkerék alkalmazását repülő gépekre tette tanulmány tárgyává. Közbejött gyengélkedése félbeszakította munkáját. Most közreadja azon kutatásainak az eredményét, a melyeket a három év folytán tett, s mely abban kulminál, hogy jelenleg nem az egyes lapátoknak, hanem az egész keréknek összes hatását vizsgálta s igen nevezetes eredményekre jutott.

2. Dr. Abt Antal »*Egy erős elektromágnes mezejének intenzitása, 1. ha magja lágy vas, 2. ha magja ugyanakkorú lágy aczél*« című dolgozatát mutatta be. Értekező még 1894-ben értesült, hogy a Ganz-féle elektrotechnikai gyárban a dinamó-elektromos gépekhez a resiczai aczélgyárban készített magvakat használnak. Kérésére az említett gyárból két egyenlő méretű patkóalakú magot kapott; egyet kiválasztott szivós lágy vasból és egyet 7.5 keménységű lágy Martin-aczélból. Ezeknek mágneses viselkedését $3\frac{1}{2}$ mm. vastag rézdrótból készített 454 tekervényű spirálisokban vizsgálta

egy dinamogéptől eredő áramokkal. A mágneses tér intenzitását indukciós áramokkal határozta meg alkalmas indukciós spirálisokkal. A spirális, mely tükrös galvanométerrel volt összekapcsolva, az elektromágnes két pólusa közé helyzetetett, és a mikor a galvanométer tűje nyugalomba került, gyorsan eltávolított és a tű első kicsapása távcsővel és skálával megfigyeltetett. A mikor a tű nyugalomba került, meghatározta a remanens mágnesség okozta indukció-hatást. Mindkét esetben a mágneses tér intenzitása a skálarészekben kifejezett tűkitéréssel arányos.

16-tól 35 Ampère-ig emelkedő áramintenzitással, a mikor a pólusok távolsága egymástól 11 mm. volt és az indukciós-spirális egyetlen egy, 7.05 cm. átmérőjű körből állott, az aczél (I) és a vas (II) összes mágnességének a viszonya I/II 0.077-től 1.041-ig, a remanens mágnességek viszonya I/II pedig 1.104-től 1.333-ig növekedett. E szerint a lágy aczél mágneses viselkedése tartósabb áramzárások alig különbözik a lágy vasétól. E mellett az aczél szilárdsága nagyobb, mint a vasé. De már az edzett aczél mágneses viselkedése, mint tudva van, egészen más, mint a vasé. Hogyan viselkedik a lágy aczél rövid áramzárásoknál és a váltakozó áramoknál, az más vizsgálátnak leendő a tárgya.

8. Dr. Koch Ferencz bemutatja Péterfi Márton dévai állami elemi iskolai tanító »*Déva lombos mohái*« című dolgozatát. Péterfi említi, hogy Hazslinszky, »Magyar birodalom mohflórája« és Fuss, »Syst. Aufz. d. in Siebenb. angegeb. Crypt.« című munkájában Déva környékére vonatkozólag csak két adatot talált. Ő Hazslinszky Frigyes buzdítására és támogatásával foglalkozni kezdett a mohokkal és Déván, valamint környékén több mint 100 lombos mohot gyűjtött. Dolgozatában 95 fajt ír le, melyek meghatározásában segítségére volt I. B. Förster. A felsorolt lombos mohák között van 9 olyan faj, mely Erdélyre, vagy hazánkra teljesen új.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.